

Motion

1979/80:436

av Lars Werner m. fl.
om produktregistret

År 1973 antog riksdagen lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Redan före lagens antagande i riksdagen blev den starkt ifrågasatt av företrädare för kemibranschen. Samtidigt välkomnades lagen från de anställdas sida och då främst av arbetarna inom den kemiska industrin. Också den del av allmänheten som insåg eller anade kemisamhällets faror välkomnade lagens tillkomst. Det principiellt nya i lagen om hälso- och miljöfarliga varor var bevisföringen. I normalfallet gäller det för den som vill bevisa något vid en rättstvist att visa att han tillfogats skada genom annans försumlighet eller medvetet illegala handlande. I den här aktuella lagen har bevisbördan vänts så att det i stället åligger den som hanterar en vara som kan vara hälso- och miljövärdig att visa att den icke är värdig i dessa hänseenden. Denna omvända bevisbörda lägger givetvis ett väsentligt utökat ansvar på dem som importerar eller tillverkar hälso- och miljöfarliga varor, ett ansvarsförhållande som juridiskt ligger nära strikt skadestånd. För att lagen också i det verkliga livet skall få den avsedda effekten – att skydda människor och miljö mot hälso- och miljöfarliga varor – måste myndigheterna ha tillgång till en effektiv kontrollapparat. Därför har riksdagen också beslutat att bygga upp ett miljöinformationssystem, produktregister, där uppgifter av betydelse för kontrollen av de hälso- och miljöfarliga varorna läggs in.

Arbetet med att söka upprätta ett centralt produktregister påbörjades året efter riksdagens beslut om lagen. Om det var motstånd mot lagen vid dess tillkomst, från kemiintressenas sida, så har motståndet mot ett produktregister i sak varit betydligt hårdare och fått genomslag inom arbetet med registrets uppbyggnad. Riksdagens mening med produktregistret var nämligen att upprätta en central databaserad företeckning med alla för arbetsmiljö, konsumenter och yttre miljö relevanta fakta om inte bara kemiska substanser utan också kemiska *produkter* i olika led. Inriktningen på produkter framgår ju f. ö. redan av registrets namn. Något större motstånd mot registrering av substanser har det inte varit, men när det gäller att få in dokumentation om sammansatta produkter har det förekommit och förekommer fortfarande ett segt motstånd. Den formella grunden för motståndet är att fabrikanter och importörer anser att sekretesskyddet i Sverige inte är tillräckligt och att det därför finns uppenbar risk att tillverkningshemligheter kommer att röjas via registret till konkurrenter. Det angivna skälet torde inte vara det verkliga. Det verkliga skälet är i stället att en mera utbredd och fördjupad kunskap om kemiska produkter kan komma att leda till dels skärpta krav på bättre arbetsmiljö inom den kemiska industrin, dels

köpmotstånd från allmänhetens sida mot vissa produkter som kan försorska skada. Fabrikanter och importörer befarar säkert också att introduktionen av nya kemiska produkter på marknaden kan komma att väsentligt försvaras och fördröjas.

Talet om att fabriktionshemligheter skulle kunna komma att röjas via produktregistret kan inte tas på allvar. Det är alls inte tillräckligt att man får kännedom om en produkts sammansättning för att kunna uppta en framgångsrik, konkurrerande produktion. Vad som behövs härför är också dels kunskap om och tillgång till erforderlig *processteknik*, dels tillgång till den utrustning och de råvaror som dessutom är en förutsättning. Knappast några av dessa förutsättningar får man ökad tillgång till genom ett produktregister med omfattande dokumentation om *produkter*. Dessutom har under senare tid utrustningar för kemisk analys snabbt utvecklats och förfinats. Därför är det numera en enkel sak att fastställa både sammansättning och halter hos kemiska produkter, helt oberoende av om dessa finns dokumenterade i ett produktregister eller ej. Det är på denna grund som vi avvisar att sekretessargumentet är ett vägande skäl mot att bygga upp ett register som verkligen kan bli ett stöd för dem som verkar för en säkrare arbetsmiljö inom arbetslivet och för de konsumenter som inte vill bli utsatta för skadliga eller onödiga kemiska produkter.

Som tidigare nämnts påbörjades arbetet med produktregistret redan år 1974. Men fortfarande, i början av år 1980, är produktregistret, som riksdagen för länge sedan beslutat om, inte färdigt. Fördröjningen beror dels på det motstånd som drivits från industrins sida, dels på att det inte ställts tillräckliga resurser till förfogande. En annan och reellt begränsande orsak är den stora omfattning som ett kemiskt produktregister kommer att få i dagens läge. Dessutom utgör uppbyggnaden av det svenska produktregistret ett pionjärarbete även internationellt sett, varför det inte finns några utländska erfarenheter av större betydelse att bygga på. Vid uppbyggnaden av produktregistret har man planerat att gå fram i två etapper. Den första etappen utgörs av ett *anmälningsförfarande* där de som hanterar de kemiska produkterna anmäler sina produkter till registret. Denna etapp är nu genomförd. Den blev en överraskning för dem som arbetar med uppbyggnaden. Man hade räknat med att det skulle finnas omkring 50 000 olika produkter att anmäla, men det anmäldes det dubbla – omkring 100 000 olika produkter från över 2 000 företag. Den andra, och verkligt arbetskrävande, etappen i uppbyggnaden av registret är *deklarationsetappen*. Då kommer uppgifter om användning, kvantitet och fullständig sammansättning av varje produkt att begäras in till registret. Denna deklarationsetapp är tänkt att delas upp i tio olika steg. Avsikten är att göra en logisk uppbyggnad av registret genom att under de första stegen kräva in deklaration av produkter som består av relativt enkla kemiska föreningar. Under följande uppbyggnadssteg är det meningen att gradvis fordra in deklarationer för alltmer sammansatta och komplexa produkter.

Hur lång tid kommer det att krävas för att få registret färdigt? Det har redan gått sex år, och utvecklingen står bara vid början. Skall det ta ytterligare sex år eller kanske det kommer att ta 25 år? Från ansvarigt håll sägs att man får räkna med en uppbyggnadstid på 5-6 år från nuläget med hänsyn till arbetets omfattning. Men om den tidsramen skall kunna hållas, så måste de personella resurserna tredubblas jämfört med i dagens läge. Sker inte denna förstärkning måste vi räkna med en uppbyggnadstid på 15-20 år. Ett sådant dröjsmål är helt oacceptabelt med hänsyn till att uppbyggnaden av detta produktregister är en uppgift som prioriterats av samhället. Ett ytterligare dröjsmål kan heller inte godtas med hänsyn till att det under de gångna sex åren skulle ha kunnat uträttas mycket mer i fråga om uppbyggnad. Därför måste riksdagen till regeringen klart uttala att nödvändiga resurser ställs till förfogande för en snabb uppbyggnad. Det rör sig ändå här om en kvantitativt begränsad satsning jämfört med andra samhällsinsatser, och det är helt oförsvarligt att den får ytterligare dra ut på tiden till följd av bristande personella resurser.

Med hänvisning till det anförda föreläs

att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för

1. att uppbyggnadsskedet för det till produktkontrollnämnden och statens naturvårdsverk knutna produktregistret såvitt möjligt skall vara avslutat inom en tidsperiod av 5-6 år,
2. att de personella och andra resurser som krävs för att klara en snabb uppbyggnad av produktregistret ställs till förfogande,
3. att registret skall innehålla all den dokumentation som kan vara relevant i arbetet för en bättre arbets- och totalmiljö och för en objektiv konsumentupplysning,
4. att - förutom berörda myndigheter - också företrädare för fackliga organisationer, inklusive av dessa organisationer valda skyddsombud, skall ha tillgång till den information från registret som de anser sig behöva för att motverka skador på människor eller i miljön.

Stockholm den 18 januari 1980

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

PER ISRAELSSON (vpk)

C.-H. HERMANSSON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)